

INSTRUMENT EIGENAARSCHAP

“Studenten die zich eigenaar voelen van hun leerproces, hebben de drive om hun leerdoelen te halen, hebben het gevoel dat zij controle hebben over hun leren, kunnen obstakels in het leerproces overwinnen en weten wanneer zij om hulp moeten vragen” (Conley & French, 2013).

OPLEIDING

TEAM / LEDEN

DATUM

BEWERKT DOOR

DATUM

BEWERKT DOOR

DATUM

BEWERKT DOOR

DATUM

Van de toekomstige werknemer wordt gevraagd dat hij zijn eigen ontwikkeling kan sturen. Studenten dienen te worden voorbereid op levenlang leren. Ze moeten uitgedaagd worden vaardigheden te verwerven om blijvend aan hun professionele ontwikkeling te werken. Tevens is in de Dublindescriptoren voor het eindniveau van een bacheloropleiding opgenomen dat een “student de leervaardigheden bezit, die noodzakelijk zijn om een studie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan” (Bulthuis, 2011). Zo heeft HAN-ILS als ontwerpprincipe voor het curriculum dat de student leert regie te nemen over zijn eigen ontwikkeling.

Daarnaast is een belangrijke psychologische basisbehoefte van mensen het gevoel van autonomie. Ieder mens is gebouwd om zichzelf te ontwikkelen en heeft een natuurlijke behoefte aan relatie, autonomie en competentie. Autonomie is dus een belangrijke basisbehoefte om tot leren en ontwikkeling te komen (Stevens, 2004). Dit geldt natuurlijk ook voor onze studenten.

“Studenten die zich eigenaar voelen van hun leerproces, hebben de drive om hun leerdoelen te halen, hebben het gevoel dat zij controle hebben over hun leren, kunnen obstakels in het leerproces overwinnen en weten wanneer zij om hulp moeten vragen” (Conley & French, 2013).

Autonomie en zelfregulatie

Om het zelfmanagement bij een student te stimuleren, kenmerkt het leren zich door een steeds grotere mate van learner agency, de student krijgt meer invloed op bijvoorbeeld wat hij leert en hoe. De student leert zo verantwoordelijkheid te nemen voor keuzes die hij maakt, de acties die hij neemt en de gevolgen hiervan ook voor anderen in de omgeving (Dochy, 2015).

Learner agency vraagt om zelfsturing, zelfregulatie. Om die zelfsturing te ontwikkelen dient de student autonomie te krijgen, er is geen zelfregulatie zonder autonomie en geen autonomie zonder zelfregulatie. De vraag voor een docent (of team) is aan de ene kant hoe hij autonomie kan geven aan de student in het leerproces en aan de andere kant hoe hij de zelfregulatie kan ondersteunen.

Wanneer de zelfsturing van studenten meer aandacht krijgt, gaan studenten en docenten verschillende nieuwe rollen vervullen en deze rollen moeten complementair zijn (Lunenburg & Korthagen, 2003). Volgens Task (2003) is een ondersteunende en coachende rol van de docent essentieel in de opbouw van zelfsturing. Daarnaast blijft de docent natuurlijk ook verstrekker van informatie, activator, raadgever en gids, facilitator, evaluator, diagnosticus en reflectieve denker.

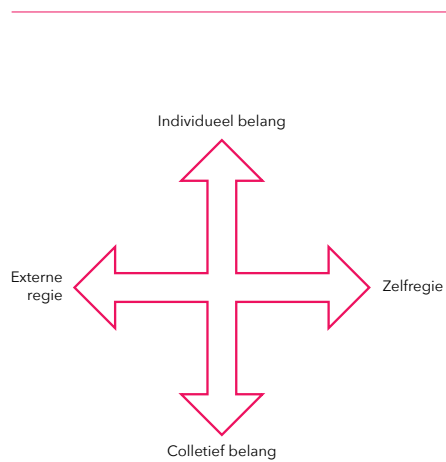
HET INSTRUMENT EIGENAARSCHAP

→ Via dit instrument eigenaarschap krijgt een docent of team handvatten om na te denken in hoeverre men eigenaarschap aan een student geeft.

Concreet bevat dit instrument:

1. Een theoretische onderbouwing van het instrument.
2. Werkvormen voor team of individueel
 - Een werkvorm om als team samen elkaars beelden te verhelderen rondom de begrippen eigenaarschap en learner agency: Termen als eigenaarschap, teacher agency, learner agency, autonomie roepen bij iedereen verschillende beelden op. Het is belangrijk om deze beelden als team te bespreken en samen na te gaan welke stappen je wilt nemen in het geven van regie aan de student. Het is belangrijk om dit samen als team te doen. Dit wordt ondersteund door de meta-analyses die John Hattie (2015) heeft uitgevoerd. Docenten die met elkaar overeenstemming hebben over wat ze goed onderwijs vinden, die een strategie hebben hoe ze een volgende stap kunnen maken in de ontwikkeling van hun studenten én die een collectief uitgewerkt plan hebben hoe ze tot de gewenste leeropbrengsten komen, zijn effectiever dan onderwijsteams die ieder voor zich werken (collective teachers efficacy).
 - Een werkvorm om samen als team ambities te formuleren rondom het geven van eigenaarschap aan de student.
 - Een werkvorm om als docent individueel het instrument te gebruiken om stappen te formuleren die je wilt zetten in het geven van eigenaarschap aan studenten.
3. Bronnen ter verdere oriëntatie
4. Het instrument Eigenaarschap.

THEORETISCHE ONDERBOUWING VAN HET INSTRUMENT

De invulling van eigenaarschap hangt af van de keuzes die als je (onderwijs)team maakt op twee dimensies. Hierbij gaat het om de mate waarin je de student 'regie geeft op het leerproces' en de mate waarin je 'differentieert' (zie Figuur 1) (Van Loon, Van der Neut, De Ries, & Kral, 2016). Op basis van de dimensies kun je je als team afvragen in hoeverre je wilt aansluiten bij de individuele behoeften van studenten? En in welke mate je studenten zelfregie wilt geven en waarop?

Het instrument eigenaarschap is gebaseerd op de dimensiebeschrijvingen voor personaliseren van leren van het iXperium/ Centre of Expertise Leren met ict (www.ixperium.nl).

De eerste dimensie is die van regie over het leren van de student. Dat wil zeggen de invloed op, en verantwoordelijkheid voor het leerproces als het gaat om wat, wanneer, waar, hoe, waarom, met wie en in welk tempo studenten leren. Aan de ene kant van de dimensie berust de regie volledig bij de docent. Die geeft aan wat leerlingen waar, hoe, wanneer en met wie leren, en hoe lang ze over het leerproces mogen doen. De lerende is meer een ontvanger en geen

actieve speler en ontwikkelaar van zijn leerproces (OECD, 2016). Aan de andere kant van de dimensie staat de student die de volledige regie heeft over zijn eigen leerproces. Tussen de twee uitersten zijn allerlei mengvormen mogelijk, waarbij studenten in meer of mindere mate mede-eigenaar zijn van hun eigen leerproces. Een keuze op deze dimensie kan gevolgen hebben voor de rol van de docent en studenten en voor de organisatie van het onderwijs,

Niet alle studenten zijn in staat tot zelfregie over het onderwijsproces of hebben de capaciteit om de juiste keuzes over het leerproces te maken. Goede metacognitieve- en zelfregulerende vaardigheden zijn hiervoor nodig (Devolder, Van Braak & Tondeur, 2012). Studenten hebben ondersteuning nodig bij de ontwikkeling van hun vermogen tot zelfregie en zelfregulerend leren (Marquenie et al., 2014).

De tweede dimensie gaat over individuele en collectieve belangen. Naarmate het collectieve belang zwaarder weegt, is het onderwijsaanbod verdergaand ge collectiviseerd en gestandaardiseerd. Alle studenten krijgen hetzelfde onderwijs (one-size-fits-all). Hoe meer

er vastligt op collectief niveau, hoe minder ruimte erover blijft om individuele keuzes te maken. Naarmate het individueel belang zwaarder weegt en onderwijs aansluit op individuele doelen en leerbehoeften, is er sprake van individualisering en differentiatie, waarbij studenten sterk gepersonaliseerde leertrajecten kunnen volgen of hun eigen leertraject kunnen ontwerpen (one-size-fits-one).

Een verre gaande vorm van individualisering en nastreven van individuele belangen heeft als risico dat maatschappelijke doelen in het gedrang komen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om kennis en vaardigheden die nodig zijn om te kunnen functioneren in sociale gemeenschappen en om waarden die ten grondslag liggen aan een democratische rechtsstaat (Onderwijsraad, 2017). Bij de inrichting van het onderwijs richting gepersonaliseerd leren zal de school maatschappelijke belangen en de socialisatie van leerlingen niet uit het oog moeten verliezen.

Figuur 1. Dimensiebeschrijvingen (Van Loon, Van der Neut, De Ries & Kral, 2016)

AANDACHTSGEBIED

Is er differentiatie in **wat** er wordt geleerd? Is het leerdoel voor alle studenten hetzelfde of wordt hierin gedifferentieerd?

HUIDIGE SITUATIE

AMBITIE

VERVOLGSTAP

VOORBEELDEN

Is er differentiatie naar **hoe** er wordt geleerd? Is de wijze waarop studenten lesstof tot zich nemen hetzelfde of wordt hierbij rekening gehouden met verschillen tussen studenten? Kan de student zelf ondersteuning regelen?

Krijgen alle studenten dezelfde **instructie** of wordt hierbij rekening gehouden met verschillen tussen studenten?

AANDACHTSGEBIED

→ Is er differentiatie in **verwerking** van lesstof? Is de wijze waarop studenten met de lesstof aan de slag gaan hetzelfde of wordt hierbij rekening gehouden met verschillen tussen studenten?

HUIDIGE SITUATIE

AMBITIE

VERVOLGSTAP

VOORBEELDEN

→ Is er differentiatie in **evaluatie / feedback** op het leren? Krijgen alle studenten op dezelfde wijze feedback? Vindt de evaluatie/ feedback op hetzelfde moment plaats? Zijn andere toetsvormen mogelijk?

→ Is er differentiatie in **interesses** van de student? Wordt er bijvoorbeeld rekening gehouden met eigen leervragen van studenten?

AANDACHTSGEBIED

→
Kan een student bepalen **wat** hij leert?
Mag hij bv kiezen uit leerdoelen?

HUIDIGE SITUATIE

AMBITIE

VERVOLGSTAP

VOORBEELDEN

→
Kan de student bepalen **hoe** hij leert?
Heeft hij bijvoorbeeld keuzes in strategieën, gebruik van hulpmiddelen etc.

→
Kan een student bepalen **met wie** hij leert?

→
Kan een student bepalen **waar** hij leert?

AANDACHTSGEBIED

Kan een student bepalen in **wel tempo** hij leert?

HUIDIGE SITUATIE

AMBITIE

VERVOLGSTAP

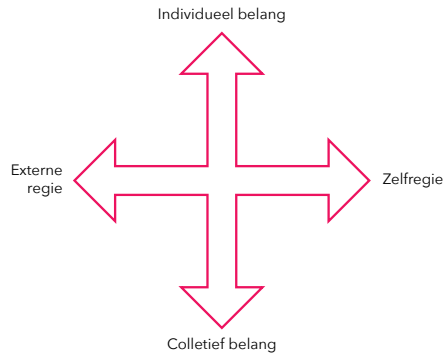
VOORBEELDEN

Kan de student kiezen in **welke volgorde** hij leert?

Heeft de student invloed op de **wijze van toetsing**?

Hoe bepaalt de student **de voortgang**?
Zijn er checkmomenten of de student goed op weg is?

WERKVORM VOOR TEAM

Teamwerkvorm beelden verhelderen rondom het thema eigenaarschap.

Stap 1. Individueel

Beschrijf kort een onderwijsactiviteit die je hebt uitgevoerd waarin je voor je gevoel een stukje eigenaarschap bij de student hebt gelegd en waar je tevreden over bent. Weet je nog waarom je eigenaarschap wilde geven? Wat betekent voor jou eigenaarschap in het onderwijs?

Stap 2. Tweetallen

Interview elkaar over de betreffende onderwijsactiviteit aan de hand van de volgende vragen:

Waarom ben je juist over deze onderwijsactiviteit zo te spreken in het kader van eigenaarschap geven?

Waar ben je het meest tevreden over?

Wat heb je zelf gedaan dat bijdroeg aan dit succes?

Wat deden de studenten zodat het voor jou een succesvol voorbeeld is geworden?

Wat zegt dit voorbeeld jou wat voor jou eigenaarschap in het onderwijs betekent?

Stap 3. Samen

Iedereen vertelt om de beurt wat eigenaarschap in het onderwijs voor hem/haar betekent. Op een flap worden de beschrijvingen door een teamlid genoteerd.

Stap 4. Samen

Leg de flap in het midden en bepaal samen het antwoord op de vraag: waar ligt gezamenlijkheid en waar liggen verschillen?

Komen er ook vragen naar voren, bv om ondersteuning of professionalisering? Leg deze vast en speel deze door aan het expertiseteam.

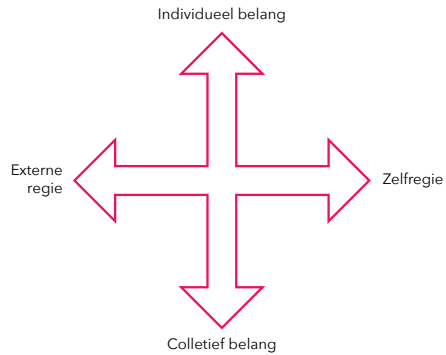
Indien de tijd het toelaat.

Stap 5. Samen

Bediscussieer met elkaar de volgende stelling: Tegemoet komen aan verschillen gaat hand in hand met regie geven aan een student.

Figuur 1. Dimensiebeschrijvingen
(Van Loon, Van der Neut, De Ries & Kral, 2016)

WERKVORM VOOR TEAM

Teamwerkvorm waar liggen de (gezamenlijke) ambities van het team.

Stap 1. Individueel

Neem een onderwijseenheid of concrete onderwijsactiviteit voor ogen. Vul bij beide dimensies de huidige situatie in.

Stap 2. In tweetallen

Bespreek de huidige situatie, vervolgens daag je elkaar uit om te kijken bij de dimensie 'externe regie – zelfregie' waar je een ambitie hebt liggen. Wat houdt die ambitie in en hoe zou je eventueel een vervolgstap willen formuleren.

Help elkaar in hoe je dit zou kunnen doen, welke interventies ga je nemen om de studenten meer regie te geven?

Stap 3. Samen in het team

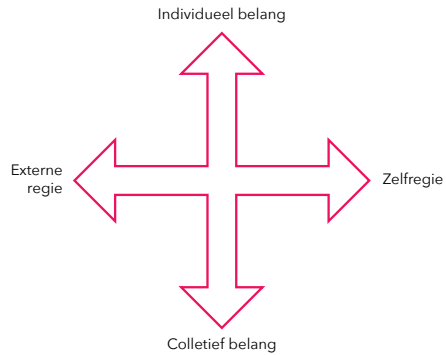
Wissel de ambities met elkaar uit. Iemand neemt de rol als "verbinder" en noteert waar de verbindingen liggen. Komen hier gezamenlijke ambities uit voor het team?

Stap 4. Samen in het team

Bekijk samen de gezamenlijke ambities en bepaal in welk kwadrant van figuur 1 *dimensiebeschrijvingen* deze liggen. Beantwoord dit aan ieders verwachtingen?

Figuur 1. Dimensiebeschrijvingen
(Van Loon, Van der Neut, De Ries & Kral, 2016)

INDIVIDUELE WERKVORM

Neem een module, onderwijseenheid of een les voor je.

Stap 1.

Neem in gedachten voor welke groep je gaat ontwikkelen:

- zijn er veel niveauverschillen, interesseverschillen, verschillen in achtergrond in de groep?
- tonen de studenten zelfstandigheid, nemen ze verantwoordelijkheid voor hun leren?
- is er een nauwe relatie met de beroepscontext, lopen ze bv ook stage?
-

Stap 2.

Welke procesdoelen rondom zelfsturing wil je naast cognitieve en vaardigheidsdoelen ontwikkelen bij deze studenten: bv de student is in staat initiatief te nemen, de student is in staat zelf doelen te bepalen naast de gegeven onderwijsdoelen, de student is in staat zelf te bepalen wanneer hij de samenwerking nodig heeft met anderen. Mocht je dit nog niet helder krijgen doe dan stap 3.

Stap 3.

Bekijk de dimensies van het instrument en ga na waar je inspiratie voelt om studenten meer eigenaarschap te geven en/of meer tegemoet wilt komen aan hun behoeften.

Stap 4.

Bepaal welke vervolgstappen je concreet gaat zetten bij het vormgeven van je module en hoe je gaat evalueren of de studenten meer eigenaarschap hebben gevoeld en wat dit deed met hun betrokkenheid en ontwikkeling van regulatieve vaardigheden.

Figuur 1. Dimensiebeschrijvingen
(Van Loon, Van der Neut, De Ries & Kral, 2016)

BRONNEN TER VERDERE ORIËNTATIE

Volgende bronnen geven meer verdieping en tips op het thema: hoe creëer je een autonomie ondersteunende leeromgeving.

Hornstra, L., Weijers, D., Veen, I. van der, & Peetsma, T. (2016). Motiverend lesgeven; praktische handleiding voor docenten. Universiteit Utrecht. www.uu.nl/motiverend_lesgeven

Ros, A., Castelijn, J., Loon, A.-M. van, & Verbeeck, K. (2014). Gemotiveerd leren en lesgeven. De Kracht van intrinsieke motivatie. Bussum: Coutinho.

Vansteenkiste, M., Soenens, B., Sierens, E., & Lens, W. (2005). Hoe kunnen we leren en presteren bevorderen? Een autonomie-ondersteunend versus controlerend schoolklimaat. *Caleidoscoop*, 17, 18-25.

Voerman, L. & Faber, F. (2016). Didactisch coachen: Hoge verwachtingen concreet maken met behulp van feedback, vragen en aanwijzingen. Baarn: De Weijer uitgeverij.

Volgende bronnen geven meer verdieping en tips op het thema: hoe kom ik tegemoet aan verschillende behoeften van studenten.

Berben, M. & Van Teeseling, M. (nieuwste editie). Differentiëren is te leren. Omgaan met verschillen in het voortgezet onderwijs. CPS: Amersfoort.

Kester, L., Cviko, A., Janssen, C., de Jonge, M., Louws, M., Nouwens, S., Paas, T., van der Ven, F., Admiraal, W., Post, L., Lockhorst, D., Buynsters, M., & Damstra, G. (2018). Docent en leerling aan het stuur: Onderzoek naar leren op maat met ict. Opgehaald van www.oberon.eu/data/upload/files/doorbraak-eindrapport.pdf

Struyven, K., Coubergs, C., Gheysens, E. & Engels, N. (2015). Ieders Leerkracht. Binnenklasdifferentiatie in de praktijk. Acco Nederland: Den Haag.

Volgende bronnen zijn gebruikt voor de verantwoording van het instrument.

Bulthuis, P. (2011). Handleiding HBO niveau; handleiding voor onderzoeken, realiseren en verantwoorden van het HBO-niveau. Deventer: Saxion Hogeschool.

Conley, D.T. & French, E.M. (2013). Student Ownership of Learning as a Key Component of College Readiness. In: *American Behavioural Scientist*, 58, 1018-1034

Devolder, A., van Braak, J., & Tondeur, J. (2012). Supporting self-regulated learning in computer-based learning environments: Systematic review of effects of scaffolding in the domain of science education. *Journal of Computer Assisted Learning*, 28(6), 557-573.

Dochy, F. et al. (2015). Bouwstenen voor High Impact learning; het leren van de toekomst in onderwijs en organisaties. Amsterdam: Boom.

Lunenberg, M. & Korthagen, F.A.J. (2003). De didactische cirkel doorbroken? Een onderzoek naar enkele aspecten van het bevorderen van zelfgestuurd leren door leraren en lerarenopleiders. *Pedagogische Studiën*, 80, 358-374.

Marquenie, E., Opsteen, J., Ten Brummelhuis, A. & Van der Waals, J. (2014). Elk talent een kans: Verkenning van gepersonaliseerd leren met ICT. Geraadpleegd op www.rshproject.nl/elktalenteenkans.pdf

OECD (2016). Trends Shaping Education 2016. Paris: OECD Publishing, Paris.

Onderwijsraad (2017). De leerling centraal? Den Haag: Onderwijsraad.

Stevens (Red.) (2004). Zin in School. Amersfoort: CPS.

Taks, M.M.M.A. (2003). Zelfsturing in leerpraktijken: een curriculumonderzoek naar nieuwe rollen van studenten en docenten in de lerarenopleiding. Proefschrift Universiteit Twente, Enschede.

Van Loon, A.-M., Van der Neut, I., De Ries, K., & Kral, M. (2016). Dimensies van gepersonaliseerd leren: De eerste bouwsteen voor het organiseren van gepersonaliseerd leren. Nijmegen: HAN Press.

Zie voor verdere verdieping ook de site van het expertiseteam:

work.han.nl/sites/HoofdwerggroepILS/expils/SitePages/Onderwijskunde.aspx

LET OP

Indien gewenst kunnen wij ondersteuning bieden bij het uitvoeren van de teamwerkvorm en ook een diepere theoretische verdieping geven op het onderwerp eigenaarschap.